

ทฤษฎีการประเมินและอภิमानทฤษฎีการประเมิน

Evaluation Theory and Meta Theory of Evaluation

รัตนะ บัวสนธิ*

บทคัดย่อ

ทฤษฎีการประเมิน คือ ชุดของความคิดที่สร้างขึ้นโดยนักประเมินเพื่อทำหน้าที่อธิบายเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติในการประเมิน การให้คุณค่าในสิ่งที่ประเมิน การใช้ความรู้จากการประเมิน การสร้างความรู้จากการประเมินและสิ่งที่ประเมิน ทฤษฎีการประเมินประกอบด้วยสองส่วน คือ ทฤษฎีภายในและทฤษฎีภายนอกของการประเมิน ทฤษฎีการประเมินที่ได้รับการนำเสนอมีอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงมีการนำเสนอชุดของความคิดเพื่อจัดกลุ่มและอธิบายทฤษฎีการประเมินทั้งหลายว่า มีความเหมือนหรือแตกต่างกันในแง่มุมใดบ้าง ซึ่งชุดความคิดที่อธิบายทฤษฎีการประเมินนี้ เรียกว่า อภิमानทฤษฎีการประเมินหรือทฤษฎีของทฤษฎีการประเมิน

บทนำ

ประเด็นที่นักประเมิน (evaluator) มักเผชิญเสมอเมื่อทำงานการประเมิน ก็คือ สิ่งที่ประเมิน (evaluand) คืออะไร และมีแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการประเมินได้อย่างไรหรือกับใครบ้าง ประเด็นเหล่านี้เป็นคำถามที่มีคำตอบให้หลายแง่มุมและเป็นคำตอบที่แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ เงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุฉะนั้นเองจึงมีนักทฤษฎีการประเมิน (evaluation theorist) หลายคนได้นำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับการประเมินเพื่อทำหน้าที่อธิบาย ตอบประเด็นคำถามดังกล่าว ซึ่งชุดของความคิดที่ว่านี้บางครั้งก็เรียกว่า รูปแบบหรือโมเดลการประเมิน (evaluation model / approach) และทฤษฎีการประเมิน (evaluation theory) โดยนักทฤษฎีการประเมินที่นำเสนอโมเดล แนวทาง หรือทฤษฎีการประเมิน ซึ่งเป็นที่รู้จักในแวดวงวิชาการด้านการประเมินตั้งแต่บุคคลแรก ๆ จนถึงปัจจุบัน ได้แก่

คำสำคัญ

- 1) ทฤษฎีการประเมิน
- 2) อภิमानทฤษฎีการประเมิน
- 3) ทฤษฎีภายในของการประเมิน
- 4) ทฤษฎีภายนอกของการประเมิน

* ศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษามหาวิทยาลัยนครสวรรค์

Tyler(1950) Cronbach(1963,1980) Provus (1971) Stake(1967,1975) Stufflebeam (1971)
Stufflebeam and Shinkfield (2007) Patton (1980,1990) Rossi and Freeman(1993)
Greene(1988) Greene, Caracelli and Graham(1989) House and Howe (1998,2006) Guba
and Linclon (1989) O' Sullivan (2004) Chen (1990) Cousin and Earl (1996)Fetterman (1994)
Buosonte (2005)

นักทฤษฎีการประเมินเหล่านี้พยายามนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่ง
อาจจะมีบางส่วนคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรัชญาพื้นฐานหรือความเชื่อเบื้องหลังของ
การกำหนดหรือการให้คุณค่า (value) ในสิ่งที่ประเมิน ที่มาหรือคำถามในการประเมิน วิธีเข้าถึงซึ่ง
ข้อมูลของสิ่งที่ประเมิน กลุ่มผู้ใช้ผลการประเมินที่ตั้งใจให้ใช้ เป็นต้น โมเดล แนวทาง หรือทฤษฎีการ
ประเมินที่ได้รับการพัฒนา นำเสนอโดยนักทฤษฎีการประเมินที่กล่าวมานั้นต่างก็มีจุดดีและจุดด้อยด้วยกัน
ทั้งสิ้น จนอาจกล่าวได้ว่า “ไม่มีโมเดลหรือทฤษฎีการประเมินใดที่มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง เหมาะสม
ที่สุดในการใช้ จะมีก็แต่โมเดลหรือทฤษฎีการประเมินที่ดีเหมาะสมสำหรับแต่ละเงื่อนไข สถานการณ์
หนึ่งๆ ของการประเมินเท่านั้น”

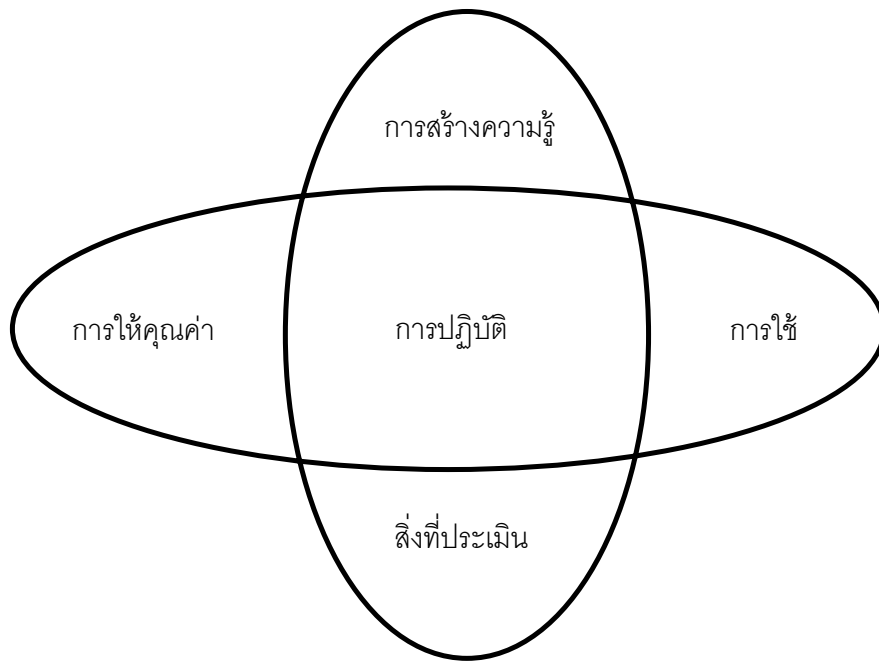
เพื่อที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจและเลือกใช้โมเดล แนวทาง หรือทฤษฎีการประเมินได้ง่ายขึ้น
ผู้เขียนจึงได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับคำอธิบายทฤษฎีการประเมินหรืออาจจะเรียกว่าอภิธานทฤษฎีการ
ประเมิน (Meta – Evaluation Theory) ขึ้น โดยมีสาระตามลำดับต่อไปนี้

ทฤษฎีการประเมิน

ทฤษฎีการประเมิน(Evaluation Theory or Theory of Evaluation)หมายถึง ชุดของข้อความที่
ทำหน้าที่อธิบายเกี่ยวกับการประเมิน ซึ่งในวงวิชาการด้านการประเมินนอกจากจะเรียกว่าทฤษฎีการ
ประเมินแล้วยังมีการใช้คำอื่น ๆ ที่มีความหมายเทียบเคียงทดแทนกันได้ เช่น ใช้คำว่ารูปแบบการ
ประเมิน (Evaluation Model or Model of Evaluation)ซึ่งในภาษาไทยบางทีก็ใช้ทับศัพท์ เรียกว่า
โมเดลการประเมิน หรือใช้คำว่า แนวทางการประเมิน (Evaluation Approach or Approach of
Evaluation) ดังนั้นในข้อเขียนนี้ผู้เขียนจึงใช้ทั้งสามคำไปพร้อม ๆ กัน เพื่ออำนวยความสะดวก
ความหมายอย่างแท้จริงแล้วทั้งสามคำนี้มีระดับความลึกและครอบคลุมของความหมายทับซ้อนไม่
เท่ากันก็ตาม

โดยทั่วไปแล้วทฤษฎีการประเมินซึ่งเป็นชุดของข้อความที่อธิบายเกี่ยวกับการประเมินดังที่กล่าว
นั้น Scriven(2003:15) กล่าวว่า ประกอบด้วยสองส่วน คือทฤษฎีปทัสถาน (Normative Theories)
และทฤษฎีพรรณนา (Descriptive Theories) ทฤษฎีปทัสถานของทฤษฎีการประเมินก็คือส่วนที่
อธิบายหรือบอกเกี่ยวกับการประเมินว่าควรจะทำอย่างไรหรือควรเป็นอย่างไรนั้นคือเป็นการให้
ความหมายหรือบอกคุณลักษณะของการประเมิน ในขณะที่ทฤษฎีพรรณนาของทฤษฎีการประเมินก็คือ

ส่วนที่บอกให้ทราบว่าการประเมินมีกี่ชนิดอะไรบ้าง การประเมินที่แท้จริงนั้นทำอะไรและทำไมจึงต้องทำ เช่นนั้น แต่สำหรับ Shadish (1998: 1-19) ได้แสดงให้เห็นถึงเนื้อหาสาระที่ทฤษฎีการประเมินควรอธิบาย หรือกล่าวถึงโดย Shadish เสนอเป็นแผนภูมิไว้ตามภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 เนื้อหาสาระของทฤษฎีการประเมินตามแนวคิดของ Shadish (1998 : 2)

จากภาพจะเห็นว่าทฤษฎีการประเมิน ประกอบด้วยเนื้อหาสองส่วนคือส่วนที่อยู่ตรงกลางและส่วนที่อยู่รอบนอก ส่วนที่อยู่ตรงกลางคือส่วนที่บ่งบอกเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติในการประเมินหรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือการอธิบายถึงวิธีดำเนินการประเมินนั่นเองว่าควรจะทำอย่างไร ส่วนที่อยู่รอบนอกถ้าอธิบายตามเข็มนาฬิกาโดยเริ่มจากส่วนแรกคือ สิ่งที่ประเมิน (Evaluand) ส่วนนี้ก็คือการบ่งบอกว่าสิ่งที่ประเมินคืออะไรมีกี่ประเภท ส่วนต่อไปคือการให้คุณค่าของสิ่งที่ประเมิน เป็นการอธิบายว่าจะให้คุณค่าได้อย่างไรโดยใครและใช้หลักเกณฑ์ใด ส่วนที่สามคือการสร้างความรู้จากการประเมิน ส่วนนี้เป็นการอธิบายถึงผลที่ได้รับจากการดำเนินการประเมินนั้นก่อให้เกิดความรู้ใดๆ สำหรับการประเมินหรือไม่ อะไรบ้าง และส่วนสุดท้ายคือเรื่องการใช้ผลการประเมินให้เกิดประโยชน์เป็นการอธิบายเกี่ยวกับการนำผลการประเมินไปใช้สำหรับกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ประเมินหรือดำเนินงานประเมิน

จากแนวคิดของ Scriven และ Shadish ที่กล่าวถึงทฤษฎีการประเมินจึงอาจสรุปได้ว่าทฤษฎีการประเมิน (หรือโมเดลและแนวทางการประเมิน) ใดๆ ก็ตามควรเป็นชุดคำอธิบายเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติ หรือการดำเนินงานประเมิน สิ่งที่ประเมิน การให้คุณค่า การสร้างความรู้จากการประเมินและการใช้

ประโยชน์จากผลการประเมินหรือถ้าสรุปอย่างสั้นที่สุดทฤษฎีการประเมินก็คือ **ชุดของข้อความที่อธิบายเกี่ยวกับวิธีการประเมิน สิ่งที่ประเมินและการใช้ผลจากการประเมิน**นั่นเอง ทั้งนี้ชุดข้อความที่อธิบายจะมีลักษณะอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับปรัชญาหรือความเชื่อเบื้องหลังเกี่ยวกับการประเมิน เพราะปรัชญาหรือความเชื่อเบื้องหลังที่กล่าวนี้จะเป็นตัวกำหนดการกระทำเกี่ยวกับการประเมินในที่สุด ดังที่ผู้เขียนพัฒนาทฤษฎีการประเมินนเรศวร ในปี พ.ศ.2548

อภิमानทฤษฎีการประเมิน

อภิमानทฤษฎีการประเมิน หรือ ทฤษฎีของทฤษฎีการประเมิน (Meta -Theory of Evaluation or Theory of Evaluation Theory) คือชุดของข้อความที่เป็นแนวคิดเพื่อใช้สำหรับอธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีการประเมินว่าแต่ละทฤษฎีมีลักษณะอย่างไร เนื่องจากมีทฤษฎีการประเมินเป็นจำนวนมาก การสร้างคำอธิบายทฤษฎีการประเมิน มีประโยชน์ในแง่การจัดกลุ่มทฤษฎีการประเมินไว้ด้วยกันตามคุณลักษณะบางอย่างที่มีร่วมกัน ซึ่งทำให้สะดวกต่อการนำทฤษฎีการประเมินไปใช้ประเมินสิ่งที่ประเมินได้ตรงตามปรัชญา วัตถุประสงค์และวิธีการปฏิบัติในการประเมิน ของทฤษฎีการประเมินนั้นๆ

ทั้งนี้ทฤษฎีของทฤษฎีการประเมิน ได้มีความพยายามของนักทฤษฎีการประเมินจำนวนหนึ่ง นำเสนอแนวคิดไว้ได้แก่

Stake(1974) เขียนบทความทางวิชาการชื่อ แนวทางทั้ง 9 ของการประเมินทางการศึกษา(Nine approaches to educational evaluation) โดยเขียนเป็นตารางจำแนกประเภทแนวทางการประเมินทางการศึกษาไว้ว่ามีทั้งสิ้น 9 แนวทาง แต่เอกสารดังกล่าวมิได้เผยแพร่ในวารสารทางวิชาการใดๆ เป็นการนำเสนอในการเรียนการสอนที่ศูนย์การวิจัยและประเมินทางการเรียนการสอนและหลักสูตร มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ เมืองเออร์บานา-แชมเปญจ์(CIRCE, University of Illinois , Urbana – Champaign)เท่านั้น

House (1978,1980 และ 1983)ทำการวิเคราะห์จัดกลุ่มรูปแบบการประเมินทั้งหลายโดยใช้หลักของอภิปรัชญาและจริยศาสตร์(หรือการให้คุณค่า)ของตนเองเป็นเกณฑ์การจัดกลุ่มรูปแบบการประเมิน

Stufflebeam (2001) นำเสนอแนวคิดการจัดการจัดการกลุ่มรูปแบบแนวทางและทฤษฎีการประเมิน ออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) กลุ่มแนวทางการประเมินมุ่งเสนอข้อค้นพบที่ขาดความเที่ยงตรงหรือความสมบูรณ์(Promote invalid or incomplete findings) 2)แนวทางการประเมินที่มุ่งเน้นคำถามหรือเทคนิควิธีการ(Questions and/or methods oriented approaches) 3)แนวทางการประเมินที่มุ่งเน้นการปรับปรุงหรือการประเมินที่มุ่งตรวจสอบได้(Improvement or account ability approaches) 4)แนวทางการประเมินที่มุ่งเน้นข้อเสนอหรือการสนับสนุนทางสังคม(Social Agenda or advocacy approaches) โดยแต่ละกลุ่มก็ประกอบด้วย รูปแบบ วิธีการประเมินต่างๆ การจัดกลุ่มอธิบายทฤษฎี

หรือโมเดลการประเมินเหล่านี้ Stufflebeam อาศัยประสบการณ์ส่วนตัว(Stufflebeam,2001:12) ทำการประเมินคุณค่าของทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินต่างๆจำนวน 22 โมเดล ตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโครงการ(Program Evaluation Standards)ของคณะกรรมการร่วมการประเมิน(Joint Committee of evaluation) ผลการประเมินของ Stufflebeamปรากฏออกมาในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงจุดดีจุดด้อยของแต่ละโมเดลหรือทฤษฎีการประเมินนั้นๆ

Scriven (2003 : 15-30) เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่เสนอแนวคิดการจัดกลุ่มจำแนกทฤษฎี โมเดลหรือแนวทางการประเมิน ไว้โดยพิจารณาจากบทบาทของนักประเมินตามที่ทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินนั้นๆอธิบายไว้ซึ่ง Scriven จำแนกออกเป็น 8 กลุ่มโมเดลได้แก่ 1)โมเดลกึ่งการประเมิน(Quasi-Evaluation)2)โมเดลการประเมินเป้าหมายผลสัมฤทธิ์(Goal – Achievement Evaluation) 3)โมเดลการประเมินอิงพื้นฐานผลลัพธ์(Outcome-Base Evaluation) 4)โมเดลการประเมินมุ่งเน้นผู้รับบริการ (Consumer – Oriented Evaluation) 5)โมเดลการประเมินเฉพาะเป็นระยะๆ(Formative –Only Model) 6)รูปแบบการมีส่วนร่วมหรือบทบาทแบบผสมผสาน(Participatory or Role –Mixing Approaches) 7) โมเดลการประเมินขับเคลื่อนทฤษฎี(Theory-Driven Evaluation)และ 8)โมเดลเชิงพลัง(Power Models)

ในปี 2004 AlkinและChristie (Alkin and Christie, 2004: 12-54) นำเสนอแนวคิดเพื่อจัดกลุ่มอธิบายทฤษฎี โมเดลหรือแนวทางการประเมินออกเป็นแผนภูมิต้นไม้ โดยใช้ชื่อว่า ต้นไม้ทฤษฎีการประเมิน (An Evaluation Theory Tree) ประกอบด้วยสามกิ่ง (Tree Branches) ใหญ่ หรือสามกลุ่มคือ กิ่ง(กลุ่ม)ที่หนึ่ง เน้นด้านการใช้ผลการประเมิน กิ่ง(กลุ่ม)ที่สอง เน้นด้านวิธีการที่ใช้ประเมินกิ่ง(กลุ่ม)ที่สาม เน้นด้านการให้คุณค่าของสิ่งที่ประเมิน โดยมีแนวคิดการประเมินเพื่อตรวจสอบความรับผิดชอบและการควบคุม (accountability and control) และการสืบค้นทางสังคม (social inquiry) เป็นรากฐาน (หรือรากแก้ว) ของต้นไม้การประเมิน ทั้งนี้ในแต่ละกิ่ง(กลุ่ม) ของต้นไม้การประเมินก็ประกอบด้วยทฤษฎี โมเดลหรือแนวทางการประเมินที่นำเสนอโดยนักทฤษฎีการประเมินแต่ละคน

สำหรับประเทศไทยนั้นนักประเมินที่นำเสนอแนวคิดจัดกลุ่มทฤษฎีโมเดลหรือแนวทางการประเมินไว้อย่างเป็นระบบก็คือ ศิริชัย กาญจนวาสี(2545 : 103-129) โดยใช้ชื่อว่าทฤษฎีรูปแบบการประเมิน(A Theory of Evaluation Model) ทั้งนี้ ศิริชัย กาญจนวาสี ใช้เกณฑ์การจัดกลุ่มรูปแบบการประเมินเป็น 2 มิติ คือ 1)มิติด้านวัตถุประสงค์ประกอบด้วยวัตถุประสงค์มุ่งเน้นการตัดสินใจและมุ่งเน้นการตัดสินใจคุณค่าเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมิน2)มิติด้านวิธีการประกอบด้วย การใช้วิธีเชิงระบบและการใช้วิธีการเชิงธรรมชาติ ในการเข้าถึงคุณค่าของสิ่งประเมิน ผลการใช้มิติดังกล่าวเมื่อจัดเป็นตารางไขว้ 2×2 ก็จะทำให้ได้กลุ่มรูปแบบการประเมินออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่คือ 1)กลุ่มที่ใช้วิธีการเชิงระบบและมุ่งเน้นการตัดสินใจ(Systematic-Decision Oriented) 2)กลุ่มที่ใช้วิธีการเชิงธรรมชาติและมุ่งเน้นการตัดสินใจ (Naturalistic- Decision Oriented) 3)กลุ่มที่ใช้วิธีการเชิงระบบและมุ่งเน้นการตัดสินใจ

(Systematic-Value Oriented) และ 4) กลุ่มที่ใช้วิธีการเชิงธรรมชาติและมุ่งเน้นการตัดสินใจคุณค่า (Naturalistic-Value Oriented) ในแต่ละกลุ่มก็ประกอบด้วยรูปแบบที่นักประเมินทั้งหลายพัฒนา นำเสนอไว้

จะเห็นว่าการนำเสนอทฤษฎีของทฤษฎีการประเมินโดยนักทฤษฎีประเมินที่กล่าวมานั้นแต่ละคนจะใช้หลักเกณฑ์การจัดกลุ่มจำแนกอธิบายทฤษฎีการประเมินต่างกันและมักอาศัยประสบการณ์ ความคิดเห็นส่วนตัวในการจัดทฤษฎีโมเดล(รูปแบบ)หรือแนวทางการประเมินลงในแต่ละกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นไปได้ว่าเมื่อใช้หลักเกณฑ์จำแนกอธิบายต่างกันทฤษฎีโมเดล(รูปแบบ)หรือแนวทางการประเมิน หนึ่งๆ จึงอาจอยู่ในหลายกลุ่มขึ้นอยู่กับว่าจะใช้เกณฑ์อะไรจำแนก

อภิमानทฤษฎีของทฤษฎีการประเมินหรือทฤษฎีของทฤษฎีการประเมิน ที่ผู้เขียนทำเสนอครั้งนี้ ใช้หลักเกณฑ์จำแนก อธิบายทฤษฎีการประเมินตามเกณฑ์ต่อไปนี้

- 1) มิติด้านเกณฑ์ หมายถึง ลักษณะของเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมิน แบ่งเป็น ความเป็นปรนัยนิยม และอัตนัยนิยม (objectivism และ subjectivism)
- 2) มิติด้านวัตถุประสงค์การตัดสิน หมายถึง จุดมุ่งเน้นหรือความต้องการเกี่ยวกับการตัดสินสิ่งที่ประเมิน แบ่งเป็น มุ่งเน้นการตัดสินใจและ ตัดสินคุณค่า(decision และ value)
- 3) มิติด้านวิธีการ หมายถึง วิธีการหรือแนวทางสำหรับการค้นหาเข้าถึงคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน แบ่งเป็น วิธีการเชิงระบบและวิธีการเชิงธรรมชาติ(systematic และ naturalistic)
- 4) มิติด้านบทบาทนักประเมิน หมายถึง ลักษณะการทำงานของนักประเมินในการทำงาน ประเมินสิ่งประเมินแบ่งเป็นนักประเมินเป็นผู้เชี่ยวชาญและนักประเมินเป็นผู้ร่วมงานหรือมีลักษณะเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในการดำเนินงานประเมิน(expert และ co-ordinator)

จากการจำแนกทฤษฎีการประเมินตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงสามารถจัดกลุ่มอธิบายทฤษฎีโมเดล(รูปแบบ)หรือแนวทางการประเมินของนักทฤษฎีการประเมินออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆได้ทั้งสิ้นจำนวน 16 กลุ่ม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลุ่มทฤษฎีโมเดล(รูปแบบ)หรือแนวทางการประเมินของนักทฤษฎีการประเมิน

Obj.				Sub.	
		Dec.	Val.	Dec.	Val.
Sys.	Exp.	Tyler(1950) Cronbach(1963) Provus (1971) Stufflebeam(1971)	Owing(1973) Wolf(1975) Chen (1990) Bickman(1990)	Patton(1978,1986) Stake(1967)	Scriven(1967) Scriven(1973) Kirkpatrick(1978)
	Co.	Alkin(1979) Stufflebeam and Shinkfield (2007)	Sander and Horn(1994) Webster(1995) Tymms(1995)	Fetterman (1994)	Greene and other (1989,1997)
Natu	Exp.	Greene and other (1989,1997) Rippey(1973)	Patton (1980,1987) Stake(1975)	Stake(1995) Buosonte (2005) Fetterman (1994)	Linclon and Guba (1985) Eisner(1975,1979)
	Co.	House and Howe (1998)	Parlett and Hamilton(1976)	McDonald(1975)	O' Sullivan (2004) Cousin (1996) Shapiro(1988)

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณากลุ่มทฤษฎีโมเดลการประเมินจากซ้ายไปขวาจะทำได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 *ODSE* เป็นกลุ่มทฤษฎีโมเดลหรือแนวทางการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับการตัดสินมีลักษณะชัดเจนรับรู้ได้ตรงกัน (หรือมีความเป็นปรนัย) เป็นการประเมินที่มุ่งตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมิน โดยใช้วิธีการอย่างเป็นระบบในการศึกษาข้อมูลหลักฐานต่างๆเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมิน และนักประเมินมีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ใช้อำนาจในการประเมิน นักทฤษฎีการประเมินที่น่าเสนอทฤษฎีโมเดลหรือแนวทางประเมินจัดอยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ Tyler(1950) Cronbach(1963) Provus(1971) Stufflebeamและคณะ(1971) Rossi, Freeman และ Wright(1979)

กลุ่มที่ 2 *OVSE* เป็นกลุ่มทฤษฎีโมเดลหรือแนวทางการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสินมีความชัดเจนเป็นปรนัย มุ่งเน้นการตัดสินคุณค่าสิ่งที่ประเมิน โดยใช้วิธีการอย่างเป็นระบบในการศึกษาข้อมูล และนักประเมินมีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญในการประเมิน นักทฤษฎีการประเมินที่น่าเสนอทฤษฎีโมเดล

หรือแนวทางการประเมินจัดอยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ Chen(1990) และ Bickman(1990) Owen(1973) Wolf (1975,1979)

กลุ่มที่ 3 *SDSE* เป็นกลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสินมีลักษณะ ขึ้นอยู่กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) จึงมีได้หลายเกณฑ์และอาจรับรู้ไม่ตรงกัน นั่นคือมีความ เป็นอัตนัย เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นเป็นการตัดสินใจ โดยใช้วิธีการอย่างเป็นระบบในการศึกษาข้อมูล และนักประเมินมีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญในการประเมิน นักทฤษฎีการประเมินที่น่าเสนอ ทฤษฎีหรือ โมเดลการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ Patton(1978,1986) Stake(1967)

กลุ่มที่ 4 *SVSE* เป็นกลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสินมีลักษณะเป็น อัตนัยขึ้นอยู่กับการรับรู้ตีค่าของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มุ่งเน้นการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน โดยใช้วิธีการอย่างเป็นระบบในการดำเนินงานประเมินและผู้ประเมินมีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญสำหรับการ ประเมิน นักทฤษฎีการประเมินที่น่าเสนอทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ Scriven(1967 และ 1973) และ Kirkpatrick(1978)

กลุ่มที่ 5 *ODSC* เป็นกลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสิน(สิ่งที่ประเมิน)มี ลักษณะชัดเจนรับรู้ได้ตรงกัน(หรือมีความเป็นปรนัย) มุ่งเน้นการประเมินเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ ประเมินโดยใช้วิธีการอย่างเป็นระบบในการดำเนินงานประเมินและผู้ประเมินมีบทบาทเป็นผู้ร่วมงาน ในการประเมิน นักทฤษฎีการประเมินที่น่าเสนอทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ Stufflebeam and Shinkfield (2007) และ Alkin(1979)

กลุ่มที่ 6 *OVSC* เป็นกลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสิน(สิ่งที่ประเมิน)มี ลักษณะชัดเจนรับรู้ได้ตรงกัน(มีความเป็นปรนัย) มุ่งเน้นการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับสิ่งที่ ประเมิน โดยใช้วิธีการประเมินอย่างเป็นระบบและผู้ประเมินมีบทบาทเป็นผู้ร่วมงานในการประเมินนัก ทฤษฎีที่น่าเสนอทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ Sander and Horn(1994) Webster(1995) และ Tymms(1995)

กลุ่มที่ 7 *SDSC* เป็นกลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสิน(สิ่งที่ประเมิน) มีลักษณะเป็นอัตนัยมุ่งเน้นการประเมินเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมินโดยใช้วิธีการประเมินอย่าง เป็นระบบและผู้ประเมินมีบทบาทเป็นผู้ร่วมงานในการดำเนินงานประเมินนักทฤษฎีการประเมินที่ น่าเสนอทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ Fetterman(1994)

กลุ่มที่ 8 *SVSC* เป็นกลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสิน(สิ่งที่ประเมิน) มีลักษณะเป็นอัตนัยมุ่งเน้นการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมินโดยใช้วิธีการประเมิน อย่างเป็นระบบและผู้ประเมินมีบทบาทเป็นผู้ร่วมงานในการดำเนินงานประเมินนักทฤษฎีการประเมินที่ น่าเสนอทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินได้แก่ Greene and other(1989,1997)

กลุ่มที่ 9 *ODNE* เป็นกลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสิน(สิ่งที่ประเมิน)มีลักษณะเป็นปรนัยมุ่งเป็นการประเมินเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมินโดยใช้วิธีการประเมินเชิงธรรมชาติและผู้ประเมินมีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินงานประเมิน นักทฤษฎีการประเมินที่นำเสนอทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ Greene and other(1989,1997)และ Rippey(1973)

กลุ่มที่ 10 *OVNE* เป็นกลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสิน(สิ่งที่ประเมิน)มีลักษณะเป็นปรนัย มุ่งเน้นการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมินโดยใช้วิธีการประเมินเชิงธรรมชาติและผู้ประเมินมีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินงานประเมิน นักทฤษฎีการประเมิน ที่นำเสนอทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ Patton (1980,1987) และ Stake (1975)

กลุ่มที่ 11 *SDNE* เป็นกลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสิน(สิ่งที่ประเมิน)มีลักษณะเป็นอัตนัยมุ่งเน้นการประเมินเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมินโดยใช้วิธีการประเมินเชิงธรรมชาติและผู้ประเมินมีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินงานประเมิน นักทฤษฎีการประเมินที่นำเสนอทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ Stake(1995) Fetterman (1994) และ Buosonte(2005)

กลุ่มที่ 12 *SVNE* เป็นกลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสิน(สิ่งที่ประเมิน)มีลักษณะเป็นอัตนัยมุ่งเน้นการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมินโดยใช้วิธีการประเมินเชิงธรรมชาติและผู้ประเมินมีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินงานประเมิน นักทฤษฎีการประเมินที่นำเสนอทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ Lincoln and Guba (1985) และ Eisner (1975,1979)

กลุ่มที่ 13 *ODNC* เป็นกลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสิน(สิ่งที่ประเมิน)มีลักษณะเป็นปรนัย มุ่งเน้นการประเมินเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมิน โดยใช้วิธีการประเมินเชิงธรรมชาติ และผู้ประเมินมีบทบาทเป็นผู้ร่วมงานในการดำเนินงานประเมิน นักทฤษฎีการประเมินที่นำเสนอทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ House and Howe (1998)

กลุ่มที่ 14 *OVNC* เป็นกลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสิน(สิ่งที่ประเมิน)มีลักษณะเป็นปรนัยมุ่งเน้นการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมิน โดยใช้วิธีการประเมินเชิงธรรมชาติและผู้ประเมินมีบทบาทเป็นผู้ร่วมงานในการดำเนินงานประเมิน นักทฤษฎีการประเมินที่นำเสนอทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ McDonald (1975)

กลุ่มที่ 16 *SVNC* เป็นกลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เกณฑ์ใช้สำหรับตัดสิน(สิ่งที่ประเมิน)มีลักษณะเป็นอัตนัยมุ่งเน้นการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมิน โดยใช้วิธีการประเมินเชิง

ธรรมชาติและผู้ประเมินมีบทบาทเป็นผู้ร่วมงานในการดำเนินงานประเมิน นักทฤษฎีประเมินที่นำเสนอทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ Shapiro (1988) Cousin (1996) O'Sullivan (2004)

ทฤษฎีหรือโมเดล การประเมินที่จัดไว้ในแต่ละกลุ่มนั้น พิจารณาจากจุดเด่นของแต่ละทฤษฎีหรือโมเดลที่นักทฤษฎีการประเมินแต่ละคนมุ่งเน้นนำเสนอเป็นสำคัญ แต่กระนั้นก็ตามจะเห็นว่าทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่นำเสนอโดยนักทฤษฎีการประเมิน บางคนอาจจัดอยู่ได้มากกว่าหนึ่งกลุ่มทั้งนี้ เป็นเพราะทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินนั้นมีจุดมุ่งเน้นมากกว่าหนึ่งอย่าง

สรุป

อภิमानทฤษฎีการประเมิน หรือทฤษฎีของทฤษฎีการประเมินที่ผู้เขียนสร้างขึ้น พิจารณาจากมิติทั้ง 4 ด้านเป็นเกณฑ์การจัดกลุ่มซึ่งทำให้ได้กลุ่มทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินทั้งสิ้น 16 กลุ่ม ผลจากอภิमानทฤษฎีการประเมินดังกล่าว จะช่วยให้ให้นักประเมินเลือกใช้ทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เสนอโดยนักทฤษฎีการประเมินทั้งหลายได้ตรงกับวัตถุประสงค์การประเมิน เพื่อประเมินสิ่งที่ประเมินได้ตามที่ต้องการยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ดีพึงตระหนักอยู่เสมอว่า ไม่มีทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินใดที่ดีที่สุดหรือสมบูรณ์แบบที่สุด ที่จะสามารถนำมาใช้ประเมินสิ่งที่ประเมินทุกกรณี เป็นภารกิจของนักประเมินที่พึงเลือกทฤษฎีหรือโมเดลการประเมินที่เหมาะสมที่สุดกับสิ่งที่ประเมินในขณะนั้นภายใต้เงื่อนไขของทรัพยากร(คน เงิน เวลา วัสดุอุปกรณ์ และ สถานที่) การประเมินที่มีอยู่เพื่อที่จะทำให้ผลการประเมินมีความถูกต้องแม่นยำ เหมาะสม เป็นไปได้และนำไปใช้ประโยชน์ ได้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

ศิริชัย กาญจนวาสี (2545). **ทฤษฎีการประเมิน**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Alkin, M.C. and Christie, C.A. (2004). "An Evaluation Theory Tree" In M.C. Alkin (Ed). Evaluation Roots Tracing Theorists' views and Influences. CA : Sage.

Bickman, L. (1990). Using Program Theory to Describe and Measure Program Quality. In L. Bickman (Ed.) Advances in Program Theory. New Direction in Program Evaluation.

Buosonte, R. (2005). Naresuan Evaluation Theory. AEA-CES (American Evaluation Association and Canadian Evaluation Society). Toronto Canada. 25-30 October, 2005.

Chen, Hey-tysh (1990). Theory driven evaluations. Newbury Park .CA : Sage .

- Cousin, B.J. and Earl, M.L. (1996) "The Case for participatory evaluation" **Educational evaluation and policy analysis**. 14(4). 397 – 418.
- Cronbach .L.J. (1963) "Evaluation for course improvement." In R.W. Health (Ed.). *New curricula*. New York Harper and Row.
- Cronbach .L.J. et al. (1980). **Toward reform of program evaluation** . San Francisco. Jossey-Bass.
- Eisner, E.W. (1975). **The perceptive eye: Toward the reformation of educational evaluation**. Stanford. CA. Stanford Evaluation Consortium. December.
- Eisner, E.W. (1979). **The Educational Imagination**. New York: Macmillan.
- Fetterman, D.M. (1994). "Empowerment evaluation" **Evaluation practice**. 15(1) 1-15.
- Greene , J.C, Caracelli, V.J. and Graham, W.F. (1989) "Toward a conceptual framework for mixed-method evaluation designs" **Educational evaluation and policy analysis**. 21(3) 255-274.
- Greene, J.C. (1988). "Stakeholder participatory and utilization in program evaluation" **Educational review**. 13(2) .91-116.
- Guba, E.G. and Lincoln .Y.S. (1989). **Fourth generation evaluation**. Newbury Park : Sage.
- House, E.R. and Howe ,K.R. (2006). **Deliberative democratic evaluation**. **New Directions for Evaluation**. 85 : 3-12.
- House, E.R. and Howe K.R. (1998). **Deliberative democratic evaluation in practice**. Boulder : University of Colorado.
- Kirkpatrick, D.L. (1978). "Evaluation In-House Training Programs" **Training and Development Journal**. 32(9) September.
- Lincoln, Y.S and Guba , E.G. (1985). **Naturalistic inquiry**. Beverly Hills, CA : Sage.
- O'Sullivan, R.G. (2004). **Practicing Evaluation : A collaborative Approach**. Thousand Oaks. Sage.
- Owens, T. (1973). "Education Evaluation by Adversary Procedure" Berkeley, CA : McCutchan.
- Patton, M.Q. (1980). **Qualitative evaluation methods in evaluation**. Beverly Hills. CA : Sage.
- Patton, M.Q. (1987). **How to use qualitative methods in evaluation**. Beverly Hills. CA : Sage.
- Patton, M.Q. (1990). **Qualitative evaluation and research methods**. Newbury Park. CA: Sage.

- Provus, M.N.(1971).**Discrepancy evaluation for educational program improvement and assessment**.Berkely.CA :McCutchan.
- Rippey, R.M.(1973). **Studies in Transactional Evaluation**. Berkeley. CA: McCutchan
- Rossi, P.H. and Freeman, H.E. (1993). **Evaluation: A Systematic approach**.Newbury Park. CA:Sage.
- Sanders, W.L.and Horn,S.P.(1994).The Tennessee Value-Added Assessment System (TVAAS): Mixed Model Methodology in Educational Assessment. **Journal of Personnel Evaluation in Education**.8(3).299-311.
- Scriven, M. (2003)."**evaluation Theory and Metatheory**" In T.Kellaghan and D.L.Stufflebeam(Eds). **International Handbook of Educational Evaluation**.Kluwer Academic Publishers, 15-30.
- Scriven, M.(1967).The Methodology of Evaluation. **AERA. Monograph Series in Curriculum Evaluation**. No 1. Chicago: Rand McNally.
- Scriven, M.(1973). "**Goal-Free Evaluation**" In E.R. House(Ed.) **Shool Evaluation: The Politics and Process**.Belkeley. CA: McCutchan.
- Shadish, W.R.(1998). "Evaluation theory is who We Are" **Amarican journal of evaluation**. 19(1) 1-19.
- Stake , R.E. (1995). **The art of case study research** : Thousand Oakes.CA : Sage.
- Stake , R.E.(1975). **Evaluating the art in education : A Responsive approach**. Columbus. Ohio : Charles .E. Merrill Publishing Company.
- Stake, R.E.(1974)."**Nine approaches to educational evaluation**" Unpublished chart. Illinois. CIRCE. University of Illinois.
- Stake, R.E.(1967). **The Countenance of educational evaluation**.Unpublished Chart. Illinois. Center for Instructional Research and Curriculum Evaluation.University of Illinois.
- Stufflebeam, D.L. and others.(1971). **Educational evaluation and decision making**.Itasca Illinois.Peacock Publishing.
- Stufflebeam, D.L. and Shinkfield, ,A.J.(2007). **Evaluation Theory, Models and Applications**.San Francisco. CA : John Wiley and Sons.Inc.
- Stufflebeam, D.L.(2001)."**Evaluation models**" **New direction for evaluation**. San Francisco :Jossey – Bass.(89).8-98.

Tyler , R. W.(1950). **Basic principle of curriculum and instruction**. Chicago. University of Chicago Press.

Webster, W.J.(1995).The Connection between Personnel Evaluation and School Evaluation. **Studies in Educational Evaluation**. (21).227-254.

Wolf, R.L.(1975). "Trial by Jury :A New Evaluation Method."Phi Delta Kappan.November.